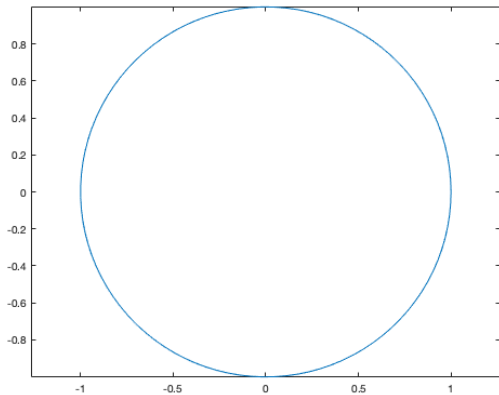

MAT 1110, 24. januar 2022

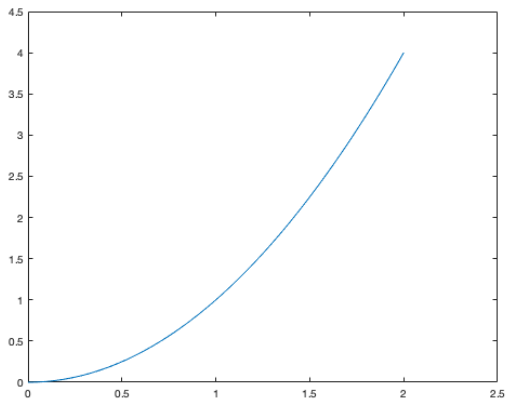
* Parametriserte kurver

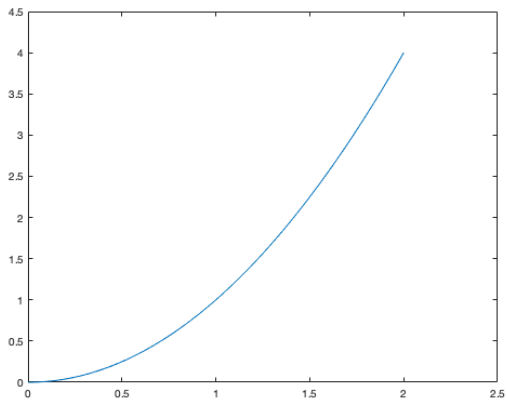
Arne B. Sletsjøe
Universitetet i Oslo

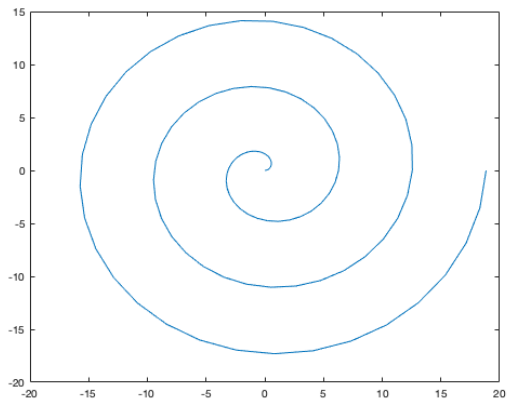
$$x(t) = \cos t, y(t) = \sin t \text{ hvor } 0 \leq t \leq 2\pi$$

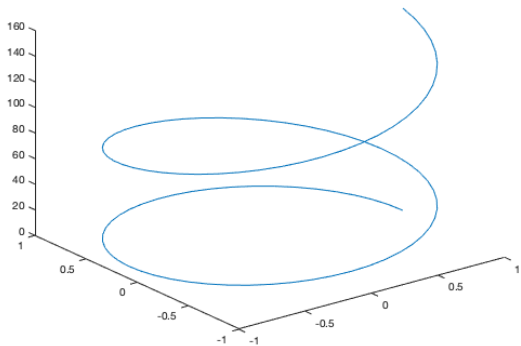
$$x(t) = t, y(t) = t^2 \text{ hvor } 0 \leq t \leq 2$$

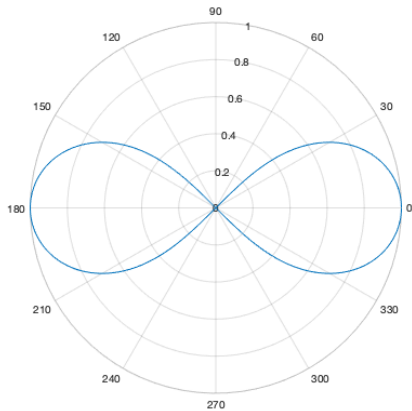
$$x(t) = t^2, y(t) = t^4 \text{ hvor } 0 \leq t \leq \sqrt{2}$$

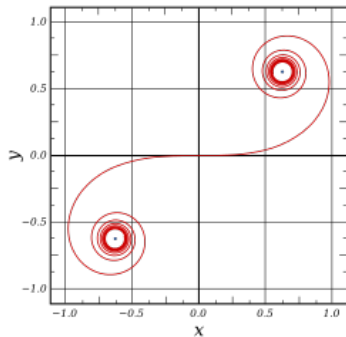
$$x(t) = t \cos t, y(t) = t \sin t \text{ hvor } 0 \leq t \leq 6\pi$$

$$x(t) = \cos t, y(t) = \sin t, z(t) = t^2 \text{ hvor } 0 \leq t \leq 4\pi$$

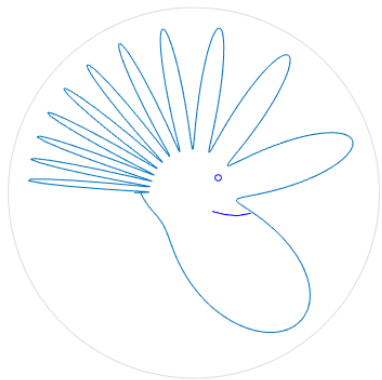
$$\rho(\theta) = \sqrt{\cos 2\theta}, \text{ hvor } 0 \leq \theta \leq 2\pi$$

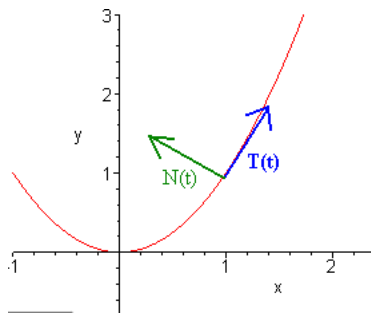
$$x(t) = a\sqrt{\pi} \int_0^t \cos \frac{\pi\xi^2}{2} d\xi$$

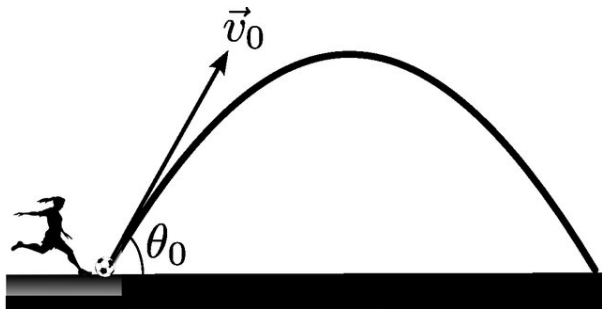
$$y(t) = a\sqrt{\pi} \int_0^t \sin \frac{\pi\xi^2}{2} d\xi$$

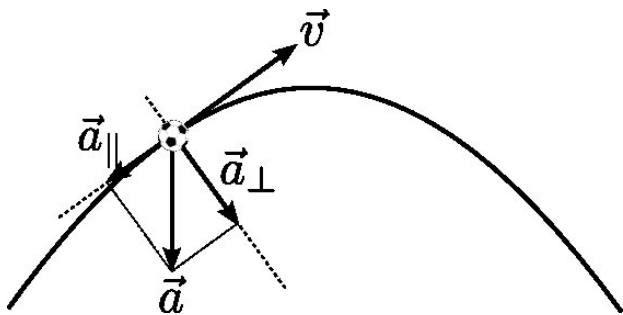
$t = \frac{\ell}{a\sqrt{\pi}}$ hvor ℓ er buelengden til klotoiden regnet fra origo.

$$\rho(\theta) = \sin^2 \theta - 1.7 \text{ hvor } 0 \leq \theta \leq 2\pi$$

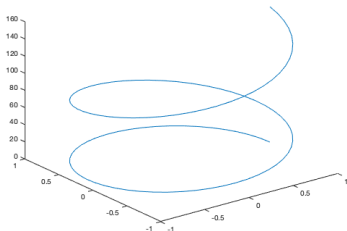

Definisjon

En **parametrisert kurve** i \mathbb{R}^n er en kontinuerlig funksjon $\mathbf{r} : I \rightarrow \mathbb{R}^n$ hvor $I \subset \mathbb{R}$ er et intervall. Vi skriver ofte funksjonen på komponentform;

$$\mathbf{r}(t) = (x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t))$$

Eksempel

$$\mathbf{r}(t) = (\cos t, \sin t, t^2), \quad 0 \leq t \leq 4\pi$$

Definisjon

Anta at funksjonene x_1, \dots, x_n er deriverbare i punktet t . Da sier vi at den parametriserte kurven $\mathbf{r}(t) = (x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t))$ er **deriverbar** i t og at den **deriverte** er

$$\mathbf{v}(t) = (x_1'(t), x_2'(t), \dots, x_n'(t))$$

Hvis $\mathbf{r}(t)$ representerer posisjonen til en gjenstand ved tiden t , sier vi at $\mathbf{v}(t)$ representerer **hastigheten** til gjenstanden.

Absoluttverdien av hastighet kaller vi **fart**; $v(t) = |\mathbf{v}(t)|$.

Eksempel

Betrakt kurven

$$\mathbf{r}(t) = (t \cos t, t \sin t), \quad 0 \leq t \leq 6\pi$$

Vi har

$$\mathbf{v}(t) = (\cos t - t \sin t, \sin t + t \cos t)$$

og $v(t) = \sqrt{1 + t^2}$.

Definisjon

Anta a funksjonene x_1, x_2, \dots, x_n er deriverbare med kontinuerlige deriverte. Da er **buelengden** fra $\mathbf{r}(a)$ til $\mathbf{r}(b)$ av den parametriserte kurven $\mathbf{r}(t) = (x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t))$ gitt ved

$$\begin{aligned} \mathbf{L}(a, b) &= \int_a^b \sqrt{x_1'(t)^2 + x_2'(t)^2 + \dots + x_n'(t)^2} dt \\ &= \int_a^b v(t) dt \end{aligned}$$

Eksempel

Vi betrakter klotoiden

$$x(t) = a\sqrt{\pi} \int_0^t \cos \frac{\pi\xi^2}{2} d\xi \quad y(t) = a\sqrt{\pi} \int_0^t \sin \frac{\pi\xi^2}{2} d\xi$$

Det gir

$$x'(t) = a\sqrt{\pi} \cos \frac{\pi t^2}{2} \quad y'(t) = a\sqrt{\pi} \sin \frac{\pi t^2}{2}$$

hvor $t = \frac{\ell}{a\sqrt{\pi}}$ og ℓ er buelengden til klotoiden regnet fra origo. Dette gir konstant fart

$$v(t) = |\mathbf{v}(t)| = \sqrt{(x'(t))^2 + (y'(t))^2} = a\sqrt{\pi}$$

Setning

La $\mathbf{r}(t)$, $\mathbf{r}_1(t)$ og $\mathbf{r}_2(t)$ være deriverbare parametriserte kurver og $u(t)$ en deriverbar funksjon. Da har vi

$$(i) \quad (\mathbf{r}_1(t) + \mathbf{r}_2(t))' = \mathbf{r}'_1(t) + \mathbf{r}'_2(t)$$

$$(ii) \quad (k \cdot \mathbf{r}_1(t))' = k \cdot \mathbf{r}'_1(t), \quad k \in \mathbb{R}$$

$$(iii) \quad (\mathbf{r}_1(t) \cdot \mathbf{r}_2(t))' = \mathbf{r}'_1(t) \cdot \mathbf{r}_2(t) + \mathbf{r}_1(t) \cdot \mathbf{r}'_2(t)$$

$$(iv) \quad (\mathbf{r}_1(t) \times \mathbf{r}_2(t))' = \mathbf{r}'_1(t) \times \mathbf{r}_2(t) + \mathbf{r}_1(t) \times \mathbf{r}'_2(t) \quad (\text{for kurver i } \mathbb{R}^3)$$

$$(v) \quad (u(t)\mathbf{r}(t))' = u'(t)\mathbf{r}(t) + u(t)\mathbf{r}'(t)$$

Bevis.

Hvis vi betrakter uttrykkene komponentvis følger resultatet av tilsvarende resultat for funksjoner i en variabel. \square

Korollar

Dersom $|\mathbf{r}(t)|$ er konstant, så er $\mathbf{r}(t)$ og $\mathbf{r}'(t)$ ortogonale.

Bevis.

At $|\mathbf{r}(t)|$ er konstant betyr at $\mathbf{r}(t) \cdot \mathbf{r}(t) = C$. Vi bruker (iii) over og at den deriverte av en konstant er 0, og får

$$\mathbf{r}(t) \cdot \mathbf{r}'(t) + \mathbf{r}'(t) \cdot \mathbf{r}(t) = 2\mathbf{r}(t) \cdot \mathbf{r}'(t) = 0$$

Eksempel

Vi betrakter en kurve på en kuleflate med radius 1 gitt ved

$$\mathbf{r}(t) = (\cos(\theta(t)) \cos(\phi(t)), \sin(\theta(t)) \cos(\phi(t)), \sin(\phi(t)))$$

hvor $0 \leq \theta(t) \leq 2\pi$ og $-\frac{\pi}{2} \leq \phi \leq \frac{\pi}{2}$. Vi har $|\mathbf{r}(t)| = 1$ for alle t og $\mathbf{r}(t)$ og $\mathbf{r}'(t)$ er ortogonale. Det betyr at hastigheten $\mathbf{v}(t)$ er tangentiell til kuleflaten.

Definisjon

La

$$\mathbf{a}(t) = \mathbf{v}'(t) = (x_1''(t), x_2''(t), \dots, x_n''(t))$$

Hvis $\mathbf{r}(t)$ representerer posisjonen til en gjenstand ved tiden t , sier vi at $\mathbf{a}(t)$ representerer **akselerasjonen** til gjenstanden.

Vi kaller $a(t) = v'(t)$ for **baneakselerasjonen** til gjenstanden.

Anta at $\mathbf{v}(t) \neq 0$. Da definerer vi **enhetstangentvektoren** $\mathbf{T}(t)$ ved

$$\mathbf{T}(t) = \frac{\mathbf{v}(t)}{v(t)}$$

Vi har $|\mathbf{T}(t)| = 1$ og $\mathbf{v}(t) = v(t)\mathbf{T}(t)$. Det betyr at

$$\mathbf{a}(t) = \mathbf{v}'(t) = v'(t)\mathbf{T}(t) + v(t)\mathbf{T}'(t) = a(t)\mathbf{T}(t) + v(t)\mathbf{T}'(t)$$

Setning

Anta at $\mathbf{v}(t) \neq 0$. Da kan vi dekomponere akselerasjonene $\mathbf{a}(t)$ i to ortogonale komponenter

$$\mathbf{a}(t) = a(t)\mathbf{T}(t) + v(t)\mathbf{T}'(t)$$

der $a(t)\mathbf{T}(t)$ er parallell med tangenten og $v(t)\mathbf{T}'(t)$ står normalt på tangenten.

Eksempel

Vi fortsetter å betrakte klotoiden

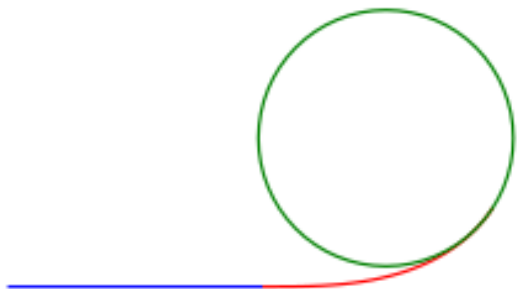
$$x(t) = a\sqrt{\pi} \int_0^t \cos \frac{\pi\xi^2}{2} d\xi \quad y(t) = a\sqrt{\pi} \int_0^t \sin \frac{\pi\xi^2}{2} d\xi$$

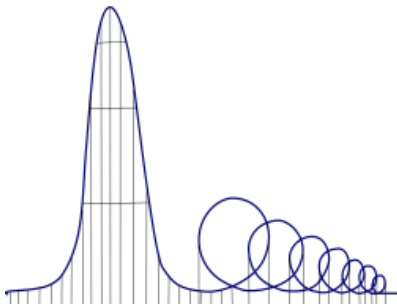
Vi har

$$x''(t) = -a\sqrt{\pi}\pi t \sin \frac{\pi t^2}{2} \quad y''(t) = a\sqrt{\pi}\pi t \cos \frac{\pi t^2}{2}$$

Siden farten er konstant vil baneakselerasjonen være 0, og akselerasjonen står normalt på hastigheten, med absoluttverdi

$$a(t) = |\mathbf{a}(t)| = \sqrt{(x''(t))^2 + (y''(t))^2} = a(\pi)^{\frac{3}{2}} t = \pi\ell$$

The Euthanasia Coaster would kill its passengers through prolonged cerebral hypoxia, or insufficient supply of oxygen to the brain. The ride's seven inversions would inflict 10 g (g-force) on its passengers for 60 seconds – causing g-force related symptoms starting with gray out through tunnel vision to black out and eventually g-LOC (g-force induced loss of consciousness). Subsequent inversions or another run of the coaster would serve as insurance against unintentional survival of more robust passengers.

(Wikipedia)

Definisjon

La $f : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ være en deriverbar funksjon. Da er **gradienten** ∇f til f gitt ved

$$\nabla f(x_1, \dots, x_n) = \left(\frac{\partial f}{\partial x_1}, \dots, \frac{\partial f}{\partial x_n} \right)$$

Eksempel

Funksjonen

$$f(x_1, x_2, x_3) = x_1 x_2 + x_3$$

har gradient

$$\nabla f(x_1, x_2, x_3) = (x_2, x_1, 1)$$

Setning

Anta at den parametriserte kurven $\mathbf{r}(t) = (x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t))$ er deriverbar i punktet t , og at skalarfeltet $f : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ er deriverbart i punktet $\mathbf{r}(t)$. Da er den sammensatte funksjonen $u(t) = f(\mathbf{r}(t))$ deriverbar i t og

$$u'(t) = \nabla f(\mathbf{r}(t)) \cdot \mathbf{r}'(t)$$

Eksempel

Vi betrakter sammensetningen $u(t) = f(\mathbf{r}(t))$ av

$$f(x_1, x_2, x_3) = x_1 x_2 + x_3$$

og

$$\mathbf{r}(t) = (\cos t, \sin t, t^2)$$

Den deriverte:

$$\begin{aligned} u'(t) &= \nabla f(\mathbf{r}(t)) \cdot \mathbf{r}'(t) \\ &= (x_2, x_1, 1) \cdot (-\sin t, \cos t, 2t) \\ &= (\sin t, \cos t, 1) \cdot (-\sin t, \cos t, 2t) \\ &= -\sin t \sin t + \cos t \cos t + 2t \\ &= \cos(2t) + 2t \end{aligned}$$

Setning

La $A \subset \mathbb{R}^n$ og anta at $f : A \rightarrow \mathbb{R}$ er deriverbar i et område som inneholder linjestykket mellom \mathbf{a} og \mathbf{b} i \mathbb{R}^n . Da finnes et punkt \mathbf{c} på linjestykket fra \mathbf{a} til \mathbf{b} slik at

$$f(\mathbf{b}) - f(\mathbf{a}) = \nabla f(\mathbf{c}) \cdot (\mathbf{b} - \mathbf{a})$$

Bevis.

La $g(t) = f(\mathbf{r}(t))$ og $\mathbf{r}(t) = t\mathbf{a} + (1 - t)\mathbf{b}$ hvor $t \in [0, 1]$. Da vil

$$g'(t) = \nabla f(\mathbf{r}(t)) \cdot \mathbf{r}'(t) = \nabla f(\mathbf{r}(t)) \cdot (\mathbf{b} - \mathbf{a})$$

og setningen følger fra den vanlige middelverdisetningen for funksjoner i en variabel. □